

Ehli-bejt i irfan

Tokom prošlosti učenjaci su bili prinuđeni razvrstavati raznovrsne islamske nauke prema posebnim mjerilima. U svemu tome javlja se potreba za jednim brojem termina u raznim naučnim granama i disciplinama, što za sobom povlači neizbježno nijansiranje njihovih značenja – od nauke do nauke. A opet, izrazi koji su povezani s naukama poput fikha, filozofije, kelama, ahlaka i sl., razlikuju se od onih klasičnih izraza korištenih u Kur'anu i rivajetima. Irfan je nauk koji nije izvan ovoga pravila, te sam termin irfan ima značenje srčane spoznaje koja se stječe putem otkrovenja i kontemplacija, a po svom ustrojstvu, dijeli se na teorijski i praktični irfan. Kada se ista ova ista riječ koristi u Kur'anu i rivajetima poprima, međutim, drugo značenje i odnosi se na čovjeka koji je shvatio suštinu sebe i svoju zbilju – što dovodi do spoznaje koja ga oslobađa i inicira na klonjenje od svega što ga udaljava od Uzvišenog Allaha. U duhu iznesenog i Imam Ali u jednom hadisu kaže:

"Arif je onaj koji spozna sebe samoga, pa se oslobodi, a potom se očisti od svega što ga udaljava od sjećanja na Boga."

Pri razmatranju nekih fikhskih, akaidskih i ahlakskih tema, Kur'an ih karakterizira hikmetom, odnosno mudrošću. To je mudrost koju ti Gospodar tvoj objavljuje. U ovom se ajetu i praktični i teorijski irfan naziva jednostavno hikmetom, tj. mudrošću. Na drugoj strani filozofi se, ili kako se islamskim terminom nazivaju hakimi, bave dokazivanjem bitka, ontologijskim raspravama – a sve to s namjerom dokazivanja egzistencije i njene distinkcije od uobrazilje, sujevjernosti i mašte. Uz sve to, oni svoju teorijsku građu koja za predmet razmatranja ima bitak i nebitak, odvajaju od praktičnog joj pandana, tj. njenog razlikovanja pitanja praktičnih propisa, obaveza i zabrana.

Saobrazno iznesenom, kada se irfan spomene u rivajetima i u Kur'anu, misli se na samospoznaju, sticanje uvida u svoje mogućnosti, kao i na to da se shvati sopstvena vrijednost, i sl. Ova je samospoznaja pretpostavka za spoznaju Allaha, jer: "Ko spozna sebe, pa spoznao je i svoga Gospodara." Nasuprot ovome, iz hadisa se razabire da je onaj koji ne posjeduje ovu crtu samospoznaje lišen spoznaje Boga. Upravo je to razlog zbog čega Ali u dovi

Kumejl Allaha vidi ciljem arifskih želja te kaže: "O, Cilju arifskih htijenja!"

Također je od Imama Džafer Sadika preneseno sljedeće kazivanje: "Tijelo arifa živi okruženo drugim stvorenjima, a srce mu je povezano s Bogom... Arif je čuvar Božijih emaneta, riznica tajni, rudnik svjetala, upućivač milosti Njegove stvorenjima, istrajna jahalica znanja, mjerilo Njegovih dobrota i pravde. Neovisan je o ljudskim i ovosvjetskim ciljevima, i nema saputnika osim Allaha. Govor, pokret, disanje njegovo sve je to s pomoću Božijom, radi Boga i od Boga. Arifovo srce kreće se u zadovoljstvu Božijem i širi se Njegovom dobrotom. Spoznaja je stub i temelj imana čije su grane izrasle na stabilnoj osnovi."

Na osnovu ovog hadisa postaje jasna činjenica da je arif čovjek koji je sebe izgradio u muvehhida i jednobošca koji je smjeran i smiren, i ta mu osobina zrači svakim segmentom njegova života. On bilo koju dimenziju svoje egzistencije vidi apsolutno vezanom za volju Božiju – jednostavno sve, od njegova dolaska na svijet, opskrbe, zdravlja... pa do opstanka. Tako da je njegovo vjerovanje u tevhid u svim dionicama savršeno i po pitanju rububijeta i halikijeta i razikijeta itd. Kao takav, on ni u strahu ni u nadi ne poznaje nikog osim Boga, zbog čega ne govori: "Ma ima Boga, ali...", ili "Ima Boga, mada...", jer su njegovi pogledi na svijet i uvjerenje takvi da u egzistenciji apsolutno nema mjesta ničemu drugom, doli Bogu, da bi mu taj neko mogao priteći u pomoć ili ostvariti njegove čežnje, e da bi se povezao s jednim mada ili ali. Očit i jasan primjer ovakvih čistih arifa jesu poslanici, o čijim šaputanjima, obraćanjima i praksi, nama za primjer, kazuje Kur'an. S druge strane, ispravni nasljednici poslanika, koji znanje i spoznaju zasadiše u svojim dubinama, također su naslijedili tu vrstu spoznaje. Najodabraniji od poslanika, pečat poslanstava Božijih, Muhammed, s.a.v.a., ponudio je čovječanstvu irfanske naglaske u vidu kur'anskih ajeta i svojih hadisa. U svemu tome je i svoju porodicu, Ehli-bejt predstavio svojim nasljednicima putem hadisa kao što je hadis seqalejn, koji je poznat i priznat u svim mezhebima i prenosi se u hadiskim zbirkama do te mjere da je postigao granicu tawatora. Poruka je u svim tim predajama ista, osim što se od predaje do predaje razlikuje formom. Dakle, on ih, uz bok s Kur'anom, imenuje nasljednicima svoga znanja i pravednosti.

Hadis glasi: ***"Ostavljam vam dvije dragocjene stvari. Božiju knjigu i moju porodicu. Dok ih se budete držali nakon mene, nećete zalutati. Uistinu, neće se ovo dvoje rastaviti sve do onoga dana kada uđu kod mene u Kevser izvora."***

Na taj način su, nakon Poslanika, njegovi čisti nasljednici, pripadnici Ehli-bejta ljudima objasnili i osvijetlili mnoge tajne i mudrosti iz Kur'ana. Prilikom objašnjavanja zakona tevhida na osnovama Kur'ana, oni su uspostavili i općenitu osnovu irfana, te metodologiju i načine uljepšanja svoje duše, – tj. stazu duhovnog uspinjanja sejri-suluka. Arifi su tako, prihvatajući praktično njihov nauk i ulažući trud i napor u odgoju svojeg nefsa, dosegli do visokih sfera

duhovnosti koje se uzdižu iz već spomenute osnove.

Sada ćemo iz govora Ehli-bejta o irfanu i sejri-suluku, kao i o mišljenjima priznatih arifa, pokušati napraviti sažet i koristan izvještaj.

1. Članovi Ehli-bejta nebrojeno puta govorili su o sejri-suluku, i dobro su ukazivali vjernicima da se čuvaju nehata u ovom pitanju. Naprimjer, Imam Hasan Askeri kaže: "Stizanje do Allaha nije moguće osim uz noćna bdijenja." Allame Tabatabai ovaj hadis vidi jasnim primjerom sejri-suluka. Također, Imam Ali kaže: "Ah, malo li prtljaga, a put veoma dug i putovanje naporno." Ovim riječima aludira se na drugo irfansko putovanje, sejr fil-hak bil-hak, u kojem je putnik utopljen u ljepotu i moć Božiju, što ovaj put čini neograničenim, a putovanje nedovršivim i u svakom slučaju iziskuje potrebu za velikom zalogom, te upravo zbog toga arif iz dubine duše pušta jecaj. Također hazreti Ali prilikom ukazivanja na postojanje arifa Božijih, učeći ajet: "...Ljudi, koje ne odvraća ni trgovina ni kupovina od sjećanja na Boga", rekao je: "Uzvišeni u svakom trenutku ima dobrih robova sa kojima šapuće u mislima njihovim i govori s njima kroz umove njihove." U navedenim riječima zapažamo činjenicu da ovdje nije riječ o šaptanju arifa sa svojim Gospodarem, već je On Taj koji njima šapate upućuje.

2. Smisao poslanstava vjerovjesnika i spuštanja nebeskih knjiga jeste u ljudskoj spoznaji Boga, i sasvim je jasno da čovjekova sreća i Ovoga i Onoga svijeta leži upravo u sjenci spoznaje (ma'rifeta) te da ju je moguće ostvariti samo na taj način. I Kur'an i hadisi i dove Ehli-bejta bave se upravo tim pitanjem. Naprimjer, u jednom odlomku dove na Arefatu Imama Huseina stoji: "Bože, moje razmišljanje o Tvojim tragovima jeste povodom udaljenosti susreta s Tobom. Približi me Sebi dužnošću koja će me Tebi dovesti. Kako može na Tebe ukazivati nešto što Te treba radi svoje egzistencije. Da li je nešto osim Tebe pojava od Tebe da bi bilo sredstvo Tvoje manifestacije? Kada Te to nije bilo da bi imao potrebu za argumentom postojanja? Kada Si bio dalek da bi putem Tvojih tragova stizali Tebi. Slijepo je ono oko koje Tebe ne bude vidjelo, i štetna je razmjena onoga roba koji ne bude imao koristi od milosti Tvoje."

Tako su članovi Ehli-bejta nakon što bi u svojim dovama i šaputanjima objasnili tajne tevhida i irfanskih spoznaja onih koji se time bave, srce učinili otvorenijim i zainteresiranijim da pokrenu čovjeka prema cilju. Također su veoma lijepe i nadasve korisne riječi Imama Alija kada opisujući svojega Gospodara, u Stazi rječitosti, između ostalog kaže: "On je sa svakom stvari, ali ne na način da se dodiruje sa njom i On je mimo svake stvari, ali ne na način da je odvojen od nje." Imam nam na veoma blizak način komentira ajet: "On je s vama bilo gdje da ste."

3. Vidjeti Boga prisutnim i nazočnim u svim trenucima čini krajnju želju istinskih duhovnih putnika ka Bogu. U skladu s tim, oni u svojim molitvama navode sljedeće: "Bože, podari nam da te robujemo kao da te vidimo!" Ovaj položaj, terminološki označen kao položaj dobrostivosti

(meqame ihsan), veći je od položaja imana (meqame iman). Preneseno je od Poslanika, s.a.v.a., da je rekao: "Robujte Allahu kao da ga vidite, jer ako Ga vi ne vidite, On vas vidi." Riječ kao u ovoj predaji odnosi se na onoga koji još uvijek putuje, a ne na onoga koji je dostigao izravno posmatranje, što znači da u njegovu slučaju nema više mjesta poređenju, jer riječ je o osvjedočenju zbilje srčanim očima. Vezano za ovo stanje, sam Imam Ali kaže: "Ja ne robujem Gospodaru kojeg ne vidim", dok na primjeru Musaa, a.s., vidimo da na njegovu molbu posmatranja istog dolazi odgovor: "Uzmi ono što Sam ti dao i budi od zahvalnih."

4. Manifestacija Hakka u stvarima obuhvata njihovo vidljivo i nevidljivo, prvo i posljednje, na način da stvarima ne preostaje ništa osim same manifestacije. Imam Ali u svojim govorima ovo pitanje predočava na sljedeći način: "Gospodar Se obznanio Svojim robovima u Knjizi Svojoj, međutim oni Ga ne vide", ili na drugom mjestu kaže: "Neka je sva hvala Bogu Koji se pokazao Svojim stvorenjima kroz njihovo stvaranje." Istovremeno, Časna Porodica Poslanikova objasnila je puteve dostizanja izravnog posmatranja. Naprimjer, Imam Zejnul-Abidin u dovi kojom je poučio Ebu Hamzu Somalija kaže: "Zaista, Bože, Ti se nisi sakrio od svojih stvorenja, osim što su se djela njihova ispriječila između Tebe i njih."

5. Sljedbenici ovoga puta kažu: Putnik ka Bogu ima potrebu za jahalicom i opskrbom radi putovanja kao i svaki drugi putnik, međutim njegova jahalica jeste ljubav i privlačenje Božije. Znači, jedan arif, koliko god njegov hal bio privremen, ne može bez ljubavi proputovati veliko rastojanje. O ovom pitanju govori i predaja Imama Sadiqa, koju prenosi od Poslanika: Najbolji od ljudi je onaj koji je ašik robovanja, prigrlio ga je čvrsto i voli ga srcem dok mu je tijelo podređeno njemu. Srce je ostavio praznim samo za njega.

6. Čvrsto uvjerenje predstavlja važnu postaju za duhovne putnike. Imam Sadik o ovom pitanju kaže: "Uvjerenje je to što roba vodi do svakog cijenjenog položaja", a potom prenosi predaju u vezi sa Božijim Poslanikom, koja glasi: "Jednoga dana u prisustvu Poslanika rekli su: 'Hazreti Isa je po vodi hodao.' Poslanik potom reče: 'Uvijek kada bi mu uvjerenje bivalo intezivnijim, zasigurno da je i zrakom hodao.'" Na drugom mjestu Imam Ali kaže: "Ako bi se sve zastori (tajnovitosti) uklonili, moje uvjerenje ne bi se uvećalo." Jasno je iz ove predaje da Imam želi ukazati na činjenicu da i sada, dok koprene još uvijek nisu uklonjene, on posmatra zbilju onakvom kakva ona jest.

7. Arifu je stalno prisno sjećanje na Boga i Njegovo prisustvo. Imam Sadik kaže: "Svaki onaj koji je dostigao položaj spoznaje i upoznao se općenito sa Božijim imenima, atributima, početkom stvaranja i proživljenjem, srce takve osobe nikada ne biva u zaboravu Boga, i ako bi ga na trenutak nemar obuzeo, stradao bi od žestine žara." Porodica Poslanikova, u dovi koju bi učili u mjesecu Šabanu, obraćala bi se Uzvišenom Bogu na sljedeći način: "Moj Bože, podari mi

potpunu pažnju i okrenutost ka Tebi!" U ovom odlomku dove izraz potpuna pažnja i okrenutost ostvarljiv je onda kada čovjek sve zaboravi radi Boga. Ako bi ovo učinio sjećajući se Boga, sjećao bi se zapravo svih stvari. Jer kao što i ajet Časnog Kur'ana kaže: "On je Prvi i Posljednji, Vidljivi i Nevidljivi." Imam Sedžad u dovama poznatim kao Petnaest šaputanja, obraćajući se Bogu kaže sljedeće: "O Opskrbo i Džennetu moj, o Dunjaluče i Ahiretu moj, o Najmilosniji od milostivih." Drugim riječima, sva opskrba i Džennet, Dunjaluk i Ahiret Ti si, neovisan sam o svemu pored Tebe, jer sve stvari nalazim kod Tebe.

U svakom slučaju, govori Porodice Poslanikove puni su irfanskih i moralnih uputa o načinu kako da sa nižih stepena putnik dosegne više položaje, pa i krajnji cilj položaj utrnuća u Božijem biću, dok je praktični život njihov razvijeno svjedočenje tevhida i znakova koji otkrivaju tajne tevhida njihovim bliskim sljedbenicima. S druge strane, ostavština Ehli-bejta kroz mišljenja i praktično djelovanje ostavila je takvog traga u irfanu i kod istaknutih arifa, prihvaćenih od strane svih pravaca u islamu, da su vezano za ovu časnu porodicu izgovarali najveće pohvale sa potpunom poniznošću, ili su ih zapisivali u svojim djelima. Naprimjer, Šejhul-Ekber Muhjiddin Arebi u svom kapitalnom djelu Mekanska otkrovenja kaže sljedeće: "Džehenemska vatra na kraju će se ohladiti njegovim stanovnicima pomoću berićeta Ehli-bejta." Ili kao što je zapisano u djelu El-Munakib, vezano za Imama Sedžada: "Nek su blagoslovi Božiji, meleka, nosilaca Arša i svih stvorenja na Zemlji i Nebesima na Adema Ehli-bejta, onoga koji je čist od svega mimo Boga i djeda imameta, na to blistajuće sunce, odgonetača tajni Božijih. On je čuvar skrivenih riznica i obznanitelj skrivenog irfana, mjesto pojave sunca imana, plod svetog drveta Tuba, univerzalna tajna, ukras robova, Imam svih svjetova, susret dvaju mora, Ali ibn Husejna." U istom djelu autor je zapisao slične rečenice i za Imama Hasana ibn Ali Askerija. Na drugom mjestu Kazi Šehid Nurullahu knjizi Medžalisul-muminin prenosi iz knjige El-Ihbab autora Mevla Nuruddin Džaferija sljedeće: "Bajeziđ Bastami, koji je nakon što se susreo sa mnogim šejhovima stigao i do Imama Sadika, od kojeg se mnogo okoristio, rekao je: 'Da nisam Sadika susreo, umro bih kao nevjernik – on je kao Džebrail među melecima, a uputa njegova je krajnji cilj duhovnog putnika.'"

Na kraju, ako su pera i velikih arifa ostala nemoćna da kažu nešto o irfanu, šta tek preostaje ovom nemoćnom peru. Međutim, ako se ne može zahvatiti sva voda mora, bar se žeđ treba ugasiti. Nadati se da će ovih nekoliko redaka biti korisni kao osnova za upoznavanje irfana .Ehli-bejta i podstrek potpunijem istraživanju ovog područja